

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΕ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΟΔΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

Οδικός χάρτης: «Συνοπτικός Οδικός Χάρτης για την Εξειδίκευση του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης για την Κυκλική Οικονομία»

Φάση: Διαβούλευση στο πλαίσιο των εργασιών του Εθνικού Συμβουλίου για την Κυκλική Οικονομία

Διάρκεια: 27 Οκτωβρίου – 13 Νοεμβρίου 2020

ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Η έκδοση του οδικού χάρτη για την κυκλική οικονομία είναι μια ευπρόσδεκτη ενέργεια του ΥΠΕΝ. Οι 60 δράσεις που περιλαμβάνονται σε τομείς παρεμβάσεων -οι οποίες συνδέονται με τους τομείς προτεραιότητας του νέου σχεδίου δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία- είναι στην πλειονότητά τους σημαντικές κι αξίζει το συντομότερο δυνατό να τύχουν εφαρμογής οι περισσότερες από αυτές.

Σε γενικό πλαίσιο, θεωρούμε πως αυτό που λείπει από τον οδικό χάρτη είναι η πρόβλεψη για τον ορισμό στόχων που θα προκύψουν μέσα από τη θέσπιση συγκεκριμένων δεικτών για την κυκλικότητα της οικονομίας και των υπηρεσιών. Θα πρέπει το αργότερο έως το 2022 να τεθούν συγκεκριμένοι στόχοι κι επιμέρους δείκτες προόδου, ώστε συν τοις άλλοις να δοθεί έγκαιρο μήνυμα στην αγορά και τις επιχειρήσεις για τις επερχόμενες ρυθμιστικές και πολιτικές αλλαγές. Παράδειγμα στόχων μπορεί να είναι πχ. η μείωση εισροών πρωτογενών πρώτων υλών και πόρων στην οικονομία, η μείωση των εκροών προς το περιβάλλον, η μείωση του δείκτη περιβαλλοντικού αποτυπώματος (environmental footprint/resource footprint), το ποσοστό πράσινων προμηθειών επί του συνόλου των δημόσιων προμηθειών έως το 2025, η θέσπιση στόχου μείωσης των παραγόμενων αποβλήτων σε απόλυτα μεγέθη, κοκ.

Παρότι ο οδικός χάρτης καλύπτει ένα σημαντικό ποσοστό των μείζονων ζητημάτων για την επίτευξη της κυκλικής οικονομίας, απουσιάζει το σκέλος της αποδοτικότητας πόρων (resource efficiency) των οικονομικών δραστηριοτήτων ως απαραίτητη ex ante στρατηγική για την ελαχιστοποίηση χρήσης πόρων μέσω της υιοθέτησης βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών (BAT - Best Available Techniques). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έμφαση του οδικού χάρτη στην επαναχρησιμοποίηση υδάτων ex post, ενώ απουσιάζει πλήρως η αναφορά στις αναγκαίες επενδύσεις και παρεμβάσεις για την μείωση της σπάταλης νερού ex ante α) στο στάδιο της διανομής και β) σε ότι αφορά την αποδοτικότητα χρήσης νερού από οικονομικές δραστηριότητες με σημαντικό αποτύπωμα νερού. Είναι επίσης ελλιπής γ) η συγκεκριμένη αναφορά σε αναγκαίες επενδύσεις για την επεξεργασία λυμάτων (η οποία αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για οποιαδήποτε σοβαρή στρατηγική επαναχρησιμοποίησης νερού) [Σημ. υπάρχει μόνο μία γενική αναφορά στο E.7.4]. Όπως αναφέρουμε σε πρόσφατη έκθεση μας για την πράσινη ανάκαμψη οι επενδυτικές ανάγκες για την επίτευξη των στόχων της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα (2000/60/ΕΚ), της Οδηγίας για την Επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων (91/271/ΕΚ) και της Οδηγίας για το Πόσιμο Νερό (98/83/ΕΚ) έχουν εκτιμηθεί λεπτομερώς από τον ΟΟΣΑ. Αναλύουμε περαιτέρω αυτά τα σημεία παρακάτω, στα σχόλια μας για τις δράσεις E 7.3 και E 7.4.

Επίσης, σύμφωνα με μελέτη της RPA για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι ελληνικές επιχειρήσεις σε κλάδους με σημαντικό αποτύπωμα στην χρήση πόρων (πρώτες ύλες, νερό) υστερούν σημαντικά στην υιοθέτηση βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών, με αποτέλεσμα την υπέρμετρη κατανάλωση πόρων, με δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στο περιβάλλον αλλά στην ίδια την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων. Με βάση την προαναφερθείσα μελέτη, σε πρόσφατη έκθεση μας για την πράσινη ανάκαμψη, υπολογίζουμε πως η υιοθέτηση βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών από όλες τις ΜμΕ που δραστηριοποιούνται σε 4 μόλις κλάδους (ενέργεια, τρόφιμα και ποτά, περιβαλλοντικές τεχνολογίες και κατασκευές) θα εξοικονομούσε ενέργεια (17GW ανά έτος),

Αποστολή του WWF είναι να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και να χίσει ένα μέλλον αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων και φύσης, προστατεύοντας τη βιοποικιλότητα, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, και προωθώντας τη μείωση της ρύπανσης και της σπάταλης κατανάλωσης.

<https://www.wwf.gr/>

WWF Ελλάς, Λεμπέση 21, Αθήνα 11743

Καταχωρημένο ως: Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση, WWF-World Wide Fund for Nature, WWF-Fondo Mondiale per la Natura WWF-Fondo Mundial para la Naturaleza, WWF-Fonds Mondial pour la Nature WWF-Welt Natur Fonds. Γνωστό και ως World Wildlife Fund

νερό (5,9 εκατ. m3 ανά έτος), πρώτες ύλες (376 τόνοι ανά έτος) και απόβλητα (6,9 εκατ. τόνοι ανά έτος), με θετικό αντίκτυπο στην μείωση του λειτουργικού κόστους των επωφελούμενων επιχειρήσεων. Επομένως, το σχέδιο δράσης οφείλει να συμπεριλάβει προτάσεις για αναγκαία επενδυτικά προγράμματα και κίνητρα που αποσκοπούν στην εξοικονόμηση χρήσης πόρων ex ante, ταυτόχρονα με ελάχιστες απαιτήσεις αποδοτικότητας χρήσης πόρων ανά Κωδικό Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ). Πιο συγκεκριμένα, τα δημόσια επενδυτικά προγράμματα και κίνητρα οφείλουν να στοχεύσουν σε ΜμΕ (που έχουν ελλιπή πρόσβαση στην χρηματοδότηση), ενώ ελάχιστα προαπαιτούμενα με νομική δεσμευτικότητα οφείλουν να τεθούν για της μεγάλες επιχειρήσεις.

Χρειάζεται επιπλέον, περαιτέρω εξειδίκευση δράσεων στο πλαίσιο της εφαρμογής της στρατηγικής farm to fork. Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος του πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα και τις δυνατότητες ανάπτυξης υπηρεσιών και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που συνάμα θα εξυπηρετούν την μεταποίηση και τον τριτογενή τομέα, είναι κρίσιμο να σχεδιαστούν και να ανακοινωθούν άμεσα, μέτρα που σχετίζονται με την κυκλική μετατροπή του εγχώριου διατροφικού συστήματος.

Επιπρόσθετα, αυτό που σε οριζόντιο επίπεδο λείπει από τον οδικό χάρτη είναι η πρόβλεψη για τη διενέργεια των πολλών κλαδικών αναλύσεων που απαιτούνται για να γίνει μια σαφής χαρτογράφηση της παρούσας κατάστασης, του υλικού τους «μεταβολισμού» (material input-output) και των δυνατοτήτων και ευκαιριών παρέμβασης σε αυτές τις αγορές. Κομμάτι αυτού οφείλουν να είναι και οι αναπτυξιακές και εμπορικές δυνατότητες που αναδύονται, με σκοπό η κυκλική οικονομία να αποτελέσει και μια αναπτυξιακή ευκαιρία για την εθνική οικονομία και τους εργαζομένους.

Είναι επίσης επιτακτικής ανάγκης να τεθεί πρόβλεψη για την αξιολόγηση όλων των δημοσίων πολιτικών και επενδύσεων με βάση τις συνέργειες τους με τους στόχους για την κυκλική οικονομία, και με σκοπό την δημιουργία ολιστικών παρεμβάσεων. Η μετάβαση στην κυκλική οικονομία πρέπει να αφορά το σύνολο των δραστηριοτήτων της εγχώριας οικονομίας και με αυτή την σφαιρικότητα πρέπει να αντιμετωπιστεί.

Στο ίδιο πλαίσιο, χρειάζεται η χαρτογράφηση των νομικών αλλαγών και παρεμβάσεων που απαιτούνται στο πλαίσιο εφαρμογής των μέτρων του οδικού χάρτη. Η εμπειρία έχει δείξει πως μικρότερης φιλοδοξίας πρωτοβουλίες έχουν αυτοακυρωθεί διότι δεν συνυπολογίστηκε το εύρος των νομικών επιπλοκών και κατ' επέκταση το βάθος των απαιτούμενων νομοθετικών αλλαγών.

Σημαντικό επίσης να προβλεφθεί η παρακολούθηση των εξελίξεων στην ΕΕ και των όσων με μεγάλη ταχύτητα έρχονται για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σύσταση μιας μικρής διυπουργικής ομάδας παρακολούθησης θα λειτουργήσει ενισχυτικά για την καλή παρακολούθηση, την έγκαιρη προετοιμασία και την προσαρμογή στις νέες απαιτήσεις, με βέλτιστη αξιοποίηση των ευκαιριών.

Εκτός των πιο πάνω κομβικών ζητημάτων που πιστεύουμε ότι θα πρέπει να συμπεριληφθούν στις πρόνοιες του οδικού χάρτη, παραθέτουμε πιο κάτω μια σειρά από σχόλια σε προτεινόμενα μέτρα.

Δράσεις για βιώσιμη παραγωγή και βιομηχανική πολιτική

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
Π.1	Κίνητρα για σχεδιασμό και παραγωγή προϊόντων που υποστηρίζουν μοντέλα κυκλικής οικονομίας. Αφορά σε οικονομικά ή άλλα κίνητρα (πχ φορολογικές ελαφρύνσεις, επιδοτήσεις, διευκόλυνση και μείωση κόστους αδειών κ.ά.) για: 1. την ανάπτυξη ή τον μετασχηματισμό της παραγωγικής βάσης προς: α) περισσότερο κυκλικά προϊόντα με έμφαση στον οικολογικό σχεδιασμό, στον καινοτομικό και οικολογικό χαρακτήρα όπως προϊόντα με πιστοποίηση Ecolabel, στην ανθεκτικότητα, στη δυνατότητα αναβάθμισης, αποσυναρμολόγησης και επισκευής	2021-2024	Πέρα από τα κίνητρα, απαιτείται και κατάρτιση των πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων που σήμερα δεν είναι τόσο ενημερωμένες για τις νέες εξελίξεις και τις διεξόδους που μπορεί να έχουν. Προτείνεται η θέσπιση μηχανισμού εκπαίδευσης και εύρεσης λύσεων για ΜΜΕ, περιλαμβάνοντας: -Δημιουργία οδηγών, -Δημιουργία σχήματος κατάρτισης και διάχυσης καλών πρακτικών.

	<p>β) προϊόντα που περιέχουν δευτερογενείς πρώτες ύλες και υποπροϊόντα</p> <p>γ) προϊόντα με χρήση υλικών που είναι επαναχρησιμοποιήσιμα, ανακυκλώσιμα ή λιπασματοποιήσιμα</p> <p>2. τη δημιουργία επιχειρήσεων παραγωγής α' ύλης ή τελικών προϊόντων από ανακυκλωμένο πλαστικό.</p>		
Π.2	<p>Κίνητρα για τη δημιουργία επιχειρήσεων που θα προωθούν «το προϊόν ως υπηρεσία»</p> <p>Αφορά σε οικονομικά ή άλλα κίνητρα (φορολογικές ελαφρύνσεις, επιδοτήσεις, διευκόλυνση και μείωση κόστους αδειών κ.ά.) προς οργανισμούς ή επιχειρήσεις προκειμένου να απομακρυνθούν από την πώληση προϊόντων και να πουλήσουν την αξία του προϊόντος ή της υπηρεσίας που παρέχουν τα προϊόντα (μοντέλο «το προϊόν ως υπηρεσία»).</p>	2021	<p>Το ίδιο με το πιο πάνω. Επιπλέον, απαιτείται διερεύνηση της παρούσας κατάστασης και των προοπτικών για την ανάπτυξη της αγοράς. Επιπλέον, μιας και το εν λόγω θέμα ευνοεί την καινοτομία, προτείνεται η δημιουργία μηχανισμού ζύμωσης καινοτομιών, ενδεχομένως σε συνεργασία με υφιστάμενα οικοσυστήματα ανάπτυξης καινοτόμων επιχειρηματικών σχεδίων.</p>
Π.3	<p>Κίνητρα για την προώθηση της βιομηχανικής συμβίωσης</p> <p>Αφορά σε οικονομικά ή άλλα κίνητρα (φορολογικές ελαφρύνσεις, επιδοτήσεις, διευκόλυνση και μείωση κόστους αδειών κ.ά.) για την εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων σε οργανωμένες περιοχές καθώς και για την προώθηση των συνεργειών μεταξύ των εγκατεστημένων επιχειρήσεων.</p>	2021	<p>Τα κίνητρα είναι πάντα ευπρόσδεκτα, στην περίπτωση όμως των οργανωμένων περιοχών είμαστε μάρτυρες πολλών λαθών και ατασθαλιών. Εκτός σχεδίου δραστηριότητα που παραμένει ακμαία, οργανωμένες περιοχές μόνο κατ' όνομα κοκ.</p> <p>Επομένως εδώ, απαιτείται επίσης μια πιο ολιστική παρέμβαση που θα συμπεριλαμβάνει μέτρα και νομοθετικές ρυθμίσεις που άπτονται του χωροταξικού, του πολεοδομικού, των αναπτυξιακών πολιτικών, των περιβαλλοντικών ελέγχων.</p> <p>Επιπρόσθετα, θα απαιτηθεί μελέτη για την κατανόηση της υφιστάμενης κατάστασης και πού σήμερα εντοπίζονται προβλήματα.</p> <p>Επαναφέρουμε επίσης τη πρόταση που είχαμε καταθέσει στο παρελθόν για τη δημιουργία εμβληματικής δράσης, δηλαδή για τη δημιουργία ενός πρωτότυπου «πράσινου» βιομηχανικού πάρκου, βασισμένο στις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για την Βιομηχανική Ανάπτυξη (UNIDO) σε συνεργασία με την γερμανική GIZ έχει φτιάξει πιλοτικά προγράμματα μετασχηματισμού υφιστάμενων βιομηχανικών πάρκων προς την κατεύθυνση της «βιομηχανικής συμβίωσης» με βάση τις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Η Ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να συνεργαστεί με τους παραπάνω οργανισμούς με σκοπό την δημιουργία μιας πρότυπης ΒΙΠΕ.</p> <p>Για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο θα απαιτηθούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Επιλογή μιας υφιστάμενης ΒΙΠΕ, με βάση μελέτης σκοπιμότητας (feasibility study) για την εφαρμογή αρχών της κυκλικής οικονομίας στις βιομηχανίες που την απαρτίζουν. -Δημιουργία ειδικών χρηματοδοτικών εργαλείων (δημοσίων, ιδιωτικών) για την μετατροπή της υφιστάμενης ΒΙΠΕ σε πράσινο βιομηχανικό πάρκο, την χρηματοδότηση επενδύσεων των υφιστάμενων βιομηχανιών κ.ο.κ. -Δημιουργία τεχνικής ομάδας επίβλεψης, που να συμπεριλαμβάνει τις υφιστάμενες επιχειρήσεις/βιομηχανίες.
Π.4	<p>Υποχρεωτική σήμανση προϊόντων σχετικά με τη δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης, κομποστοποίησης</p> <p>Αφορά στην ανάπτυξη του κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου για την υποχρεωτική σήμανση των προϊόντων που διατίθενται στην αγορά, ως προς τη δυνατότητα</p>	2021	<p>Αποτελεί πάγια πρότασή μας. Θα γίνει για πλαστικά μιας χρήσης με το νόμο 4736/2020. Θα πρέπει να προβλεφθεί ότι θα συμβεί για το σύνολο των συσκευασιών, στο πλαίσιο της ενσωμάτωσης των οδηγιών (ΕΕ) 2018/851 & 852.</p>

	επαναχρησιμοποίησης, τις επιλογές διαχείρισης των αποβλήτων καθώς και τα λοιπά περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων (π.χ. παραγωγή από ανακυκλωμένες πρώτες ύλες).		Σε επόμενο στάδιο και με ορίζοντα το 2023, θα πρέπει να επεκταθεί στο σύνολο των προϊόντος που διακινούνται στην αγορά και μπορεί να καταστούν απόβλητα. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη σήμανση ΑΗΗΕ, επίπλων, κλωστοϋφαντουργικών με ενημέρωση σχετικά με τη δυνατότητα επιδιόρθωσης και τον χρόνο ζωής των προϊόντων.
Π.5	Ενσωμάτωση κριτηρίων βιώσιμης παραγωγής των προϊόντων στα προγράμματα διευρυμένης ευθύνης παραγωγού Αφορά στην ενσωμάτωση κριτηρίων που αφορούν: α) στην ανάπτυξη, παραγωγή και τη διάθεση στην αγορά προϊόντων, τα οποία είναι κατάλληλα για πολλαπλές χρήσεις, ανθεκτικά από τεχνική άποψη προκειμένου να έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής και, αφού καταστούν απόβλητα, κατάλληλα για ορθή και ασφαλή ανάκτηση και περιβαλλοντικά αποδεκτή διάθεση, β) στη χρήση αποβλήτων σε αντικατάσταση πρώτων ή/και βοηθητικών υλών κατά την κατασκευή προϊόντων, γ) στην επισήμανση των επιβλαβών ουσιών που μπορεί να περιέχουν τα προϊόντα, έτσι ώστε να ληφθεί υπόψη, τόσο κατά τη χρήση όσο και κατά τη διαχείρισή τους, όταν καταστούν απόβλητα.	2021	Επιπρόσθετα, προτείνουμε τη συμπερίληψη στόχων και μέτρων πρόληψης παραγωγής αποβλήτων στα προγράμματα διευρυμένης ευθύνης παραγωγού.
Π.6	Υιοθέτηση α) των υποχρεωτικών απαιτήσεων σχετικά με το ανακυκλωμένο πλαστικό περιεχόμενο και β) των μέτρων για τη μείωση των πλαστικών αποβλήτων, για βασικά προϊόντα όπως οι συσκευασίες, τα δομικά υλικά και τα οχήματα Αφορά στην υιοθέτηση των σχετικών απαιτήσεων ΕΕ και μέτρων που αναμένονται εντός του 2021/2022 σύμφωνα με το νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία.	2022-2023	Θετικό μέτρο.

Δράσεις για βιώσιμη κατανάλωση

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
Κ.1	Θεσμοθέτηση υποχρεωτικών κριτηρίων για τις πράσινες δημόσιες συμβάσεις και των σχετικών στόχων Αφορά στη θεσμοθέτηση των υποχρεωτικών κριτηρίων ΕΕ για οικολογικές δημόσιες συμβάσεις και των υποχρεωτικών σχετικών στόχων στην τομεακή νομοθεσία που αναμένονται από το 2021 σύμφωνα με το νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία	2022	Το WWF Ελλάς έχει καταθέσει αναλυτικές προτάσεις στο πρόσφατο σχέδιο δράσης για πράσινες προμήθειες, που ελπίζουμε ότι θα ληφθούν υπόψη. Θα θέλαμε να δούμε την πρόβλεψη για θέσπιση στόχων και επέκταση σε νέα προϊόντα έως το 2022. Είναι σημαντικό να περιλαμβάνονται τα τρόφιμα στις πράσινες προμήθειες. Είναι επίσης σημαντικό να διασφαλιστεί πως οι πράσινες δημόσιες προμήθειες θα έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα και θα επεκταθούν πολύ σύντομα σε άλλα προϊόντα, όπως πλαστικά, κατασκευές, κλωστοϋφαντουργικά είδη.
Κ.2	Ενθάρρυνση της δημιουργίας, σε τοπικό επίπεδο, κέντρων για την ανταλλαγή, την επισκευή, την επαναχρησιμοποίηση και την εκπαίδευση στην επισκευή Αφορά σε κίνητρα για την ανάπτυξη και λειτουργία ενός ολοκληρωμένου δικτύου κέντρων (μετεξέλιξη των "Πράσινων Σημείων") που θα ενθαρρύνουν την ανταλλαγή, την επισκευή, την επαναχρησιμοποίηση και την εκπαίδευση στην επισκευή στο πλαίσιο των	2021-2024	Είναι σε συνάφεια με το νέο ΕΣΔΑ. Όμως οι πόροι που θα προβλέπει ο ΕΣΔΑ ότι θα διατεθούν είναι ελάχιστοι σε σχέση με τα ποσά που θα δοθούν σε μονάδες επεξεργασίας. Επιπρόσθετα, ένα μεγάλο πρόβλημα είναι η χωροθέτηση των κέντρων. Άρα πρέπει να υπάρξουν νομοθετικές ρυθμίσεις για την τάχιση εισαγωγή τέτοιων κέντρων.

	τοπικών κοινοτήτων καθώς και για τη διάχυση της πληροφόρησης για τα κέντρα αυτά.		
K.3	Κίνητρα για την προώθηση της οικονομίας διαμοιρασμού Αφορά σε οικονομικά κίνητρα για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην οικονομία του διαμοιρασμού (κυρίως ψηφιακές πλατφόρμες)	2021	Θετικό μέτρο.
K.4	Κίνητρα για την ώθηση των υπηρεσιών επισκευής και της αγοράς προϊόντων επανάχρησης (second hand) Αφορά σε οικονομικά κίνητρα (πχ μειωμένος ΦΠΑ, φοροαπαλλαγές) για την ώθηση των υπηρεσιών επισκευής και της αγοράς προϊόντων second hand.	2021	Θετικό μέτρο.
K.5	Πληροφόρηση και επιμόρφωση των καταναλωτών σε θέματα βιώσιμης κατανάλωσης Αφορά στη διαμόρφωση και υλοποίηση ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου σχεδίου δράσεων πληροφόρησης και επιμόρφωσης των καταναλωτών σε θέματα βιώσιμης κατανάλωσης	2021-2024	Δεν αρκεί. Επιπρόσθετα, η ΓΓ Καταναλωτή που θα είναι αρμόδια για την υλοποίηση δεν έχει την τεχνική δυνατότητα να το πράξει. Θα πρέπει να υπάρξει ένα δίκτυο πληροφόρησης μεταξύ δήμων, περιφερειών και κεντρικών υπηρεσιών και φορέων, με κοινά μηνύματα και εξειδίκευση για την τοπική κοινωνία.

Δράσεις για λιγότερα απόβλητα με μεγαλύτερη αξία

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
A.1	Εναρμόνιση με τις Οδηγίες (ΕΕ) 2018/851, 2018/850, 2018/849 και 2019/883 Αφορά στην ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο των Οδηγιών: · 2018/851 · 2018/850 · 2018/849 · 2019/883	2020-2021	Θετικό μέτρο, αρκεί να ενσωματώνει το πλήρες εύρος των προνοιών των οδηγιών και να προβλεφθεί ένα λειτουργικό πλάνο εφαρμογής.
A.2	Αναθεώρηση α) του ΕΣΔΑ, των ΠΕΣΔΑ και των ΤΣΔΑ, β) του ΕΣΔΕΑ και γ) του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων στο πλαίσιο των νέων ευρωπαϊκών οδηγιών και της κυκλικής οικονομίας Αφορά στην αναθεώρηση των σχεδίων διαχείρισης αποβλήτων, του στρατηγικού σχεδίου πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων καθώς και των περιφερειακών και τοπικών σχεδίων διαχείρισης αποβλήτων με γνώμονα το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ, το πλαίσιο της δέσμης μέτρων για την κυκλική οικονομία, τις ανακαινώσεις και κατευθύνσεις της ΕΕ, την εθνική νομοθεσία, την εθνική στρατηγική και τις σχετικές πολιτικές.	2020-2021	Για μια ακόμη φορά αναφέρουμε ότι δεν πρέπει να αναθεωρηθούν μόνο τα ΠΕΣΔΑ, ΤΣΔΑ κλπ. Ο ίδιος ο ΕΣΔΑ που πρόσφατα ανακοινώθηκε χρήζει σοβαρής αναθεώρησης ώστε να συμβαδίζει με το ευρωπαϊκό πλαίσιο και την κυκλική οικονομία. Δεν είναι τυχαίο ότι από τις δράσεις που προβλέπει το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία, το ΕΣΔΑ δεν ενσωματώνει καμία απολύτως πρόβλεψη. Επιπρόσθετα, το ΕΣΔΑ δεν λαμβάνει υπόψη το πλήρες εύρος των συστάσεων της ΕΕ, όπως αυτές περιλαμβάνονται στην έγκαιρη ειδοποίηση του 2018.
A.3	Δημιουργία χρηματοδοτικού προγράμματος για την κατασκευή νέων / εκσυγχρονισμό υφιστάμενων υποδομών διαλογής στην πηγή, ανακύκλωσης και αξιοποίησης αποβλήτων για την επίτευξη των στόχων του νέου ΕΣΔΑ. Αφορά στη δημιουργία προγράμματος από το νέο ΕΣΠΑ 2021-2027 για τη χρηματοδότηση μελετών – έργων – προμηθειών και υπηρεσιών (διαλογής στην πηγή, ανακύκλωσης και αξιοποίησης αποβλήτων) για την έγκαιρη υλοποίηση των απαραίτητων υποδομών που θα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του νέου ΕΣΔΑ. Θα περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και έργα ανάκτησης και αξιοποίησης αποβλήτων βιομάζας.	2021	Το χρηματοδοτικό πρόγραμμα θα πρέπει να δοθεί εγκαίρως για διαβούλευση με όλους τους κοινωνικούς εταίρους. Παρότι είναι το βασικό όχημα χρηματοδότησης του συστήματος διαχείρισης αποβλήτων, διέπεται σήμερα από αδιαφάνεια στον τρόπο σχεδιασμού.
A.4	Διαμόρφωση πλαισίου για την ανάπτυξη και υλοποίηση συστημάτων "Πληρώνω Όσο Πετώ"	2020-2021	Κι αυτό το μέτρο περιλαμβάνεται, αλλά ανεπαρκώς, στο ΕΣΔΑ. Πέρα από την έκδοση

	(Pay as you Throw - PAYT), τόσο σε πιλοτικό επίπεδο όσο και σε ευρεία κλίμακα. Διαμόρφωση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου καθώς και στην έκδοση Οδηγού που θα βοηθήσει τους ΟΤΑ να οργανώσουν, να επιλέξουν και να εφαρμόσουν τον καταλληλότερο συνδυασμό συστημάτων PAYT.		οδηγού απαιτείται μηχανισμός κατάρτισης των ΟΤΑ κι επιπρόσθετα χρειάζεται νομοθετική ρύθμιση για υποχρεωτική εφαρμογή του PAYT από το 2023 στο σύνολο της χώρας, ειδάλλως κινδυνεύουμε να αφήσουμε αναξιοποίητο το βασικότερο εργαλείο πολιτικής στον τομέα των αστικών αποβλήτων.
A.5	Δημιουργία, Οργάνωση και αδειοδότηση νέων ΣΕΔ (κλωστούφαντουργικά προϊόντα, ανταλλακτικά οχημάτων, φωτοβολταϊκά πλαίσια, συσκευασίες γεωργικών φαρμάκων, ληγμένα φάρμακα, στρώματα ύπνου, είδη επίπλωσης, παιχνίδια, αθλητικός εξοπλισμός, αλιευτικά εργαλεία, καπνικά, μπαλόνια και υγρά μαντηλάκια). Εκπόνηση μελετών βιωσιμότητας συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης για τα εξής προϊόντα: κλωστούφαντουργικά, ανταλλακτικά οχημάτων, φωτοβολταϊκά πλαίσια, συσκευασίες γεωργικών φαρμάκων, ληγμένα φάρμακα, στρώματα ύπνου, είδη επίπλωσης, παιχνίδια, αθλητικός εξοπλισμός, αλιευτικά εργαλεία, καπνικά, μπαλόνια και υγρά μαντηλάκια.	2021-2024	Θετικό μέτρο.
A.6	Ανάπτυξη κριτηρίων «αποχαρκτηρισμού των αποβλήτων» Αφορά στη θέσπιση κανόνων και κριτηρίων για τον αποχαρκτηρισμό των αποβλήτων με στόχο την τόνωση των αγορών ανακύκλωσης για ροές υλικών που είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την ελληνική αγορά σύμφωνα με τα κριτήρια αποχαρκτηρισμού αποβλήτων (EoW) που τίθενται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.	2021	Θα τοποθετηθούμε σε επόμενο στάδιο, όταν έρθουν στη δημοσιότητα οι κανόνες και τα κριτήρια, μιας και το βασικό στη διαδικασία αποχαρκτηρισμού είναι η διαφύλαξη της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος, όπως και η συμβατότητα με τις ευρωπαϊκές πολιτικές.
A.7	Προώθηση της χρήσης δευτερογενών (απορριματογενών) καυσίμων σε ενεργοβόρες βιομηχανίες και δημιουργία δικτύου εγκαταστάσεων θερμικής επεξεργασίας για την ενεργειακή αξιοποίηση των υπολειμμάτων ΑΣΑ και απορριματογενών καυσίμων. Αφορά στον εντοπισμό τυχόν διοικητικών πρακτικών που εμποδίζουν την ενεργειακή αξιοποίηση των δευτερογενών καυσίμων στη βιομηχανία και την αντιμετώπισή τους μέσα από κανονιστικές παρεμβάσεις (θέσπιση τεχνικών προδιαγραφών, προδιαγραφών ελέγχου, ρυθμιστικών κανονισμών κλπ.), δράσεις ενημέρωσης, σεμινάρια κλπ.	2021	Κι εδώ αναφέρουμε ξανά ότι η ενεργειακή αξιοποίηση υπολειμμάτων (άλλως πως «καύση») θα έπρεπε να είναι το τελευταίο στάδιο μιας διαδικασίας μεγιστοποίησης των ωφελειών από δράσεις στα ανώτερα στάδια της ιεραρχίας αποβλήτων. Όμως η δημιουργία, βάσει ΕΣΔΑ, δεκάδων νέων ΜΕΑ και μονάδων καύσης, σε συνδυασμό με την πρόβλεψη μεγάλης επέκτασης του δυναμικού αξιοποίησης σε ενεργοβόρες βιομηχανίες, καταδεικνύουν πως η καύση τείνει έως το 2030 να καταστεί η βασική μέθοδος διαχείρισης των αστικών αποβλήτων της χώρας, πράγμα που σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να συμβεί.
A.8	Θεσμοθέτηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου οικονομικών κινήτρων -αντικινήτρων για τη μείωση των αστικών στερεών αποβλήτων. Αφορά στη θεσμοθέτηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου οικονομικών κινήτρων -αντικινήτρων για τη μείωση των αποβλήτων που αφορά πολίτες/καταναλωτές όπως: 1) Τέλη-Εισφορές υπέρ του Δημόσιου ως αντικίνητρα για μείωση αποβλήτων. 2) Τέλος ταφής επεξεργασμένων και μη αποβλήτων πληρωτέο από τους ΦΟΔΣΑ και εφαρμογή Κανονισμού Τιμολόγησης ΦΟΔΣΑ προς Δήμους με διαβάθμιση κόστους παροχής υπηρεσιών ανά ρεύμα αποβλήτων. 3) Συστήματα επιβράβευσης πολιτών για επανάχρηση - ανακύκλωση σε ειδικές υποδομές (Πράσινα Σημεία, Γωνιές Ανακύκλωσης, Έξυπνοι Κάδοι κλπ) με έμμεσες παροχές όπως προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση, σε εκπτώσεις σε υπηρεσίες δήμων (πχ τροφεία παιδικών σταθμών, δημοτική συγκοινωνία) κοκ. 4) Εθνικό Σύστημα Επιστροφής Εγγύησης (DRS) για πλαστικές φιάλες ως 3 l και με δυνατότητα επέκτασης σε γυάλινες – μεταλλικές.	2021-2022	Το μόνο που επισημαίνουμε εδώ είναι η ανάγκη να προχωρήσουν τάχιστα οι μελέτες σκοπιμότητας των έργων αυτών, μαζί με νομοπαρασκευαστικές ενέργειες, ώστε έως το 2022 να καταστούν πλήρη εφαρμόσιμα με τις ανάλογες νομοθετικές προσθήκες.
A.9	Εντατικοποίηση ελέγχων σε όλα τα στάδια διαχείρισης αποβλήτων	2021-2024	Βασικός τρόπος για περισσότερους ελέγχους είναι η στελέχωση των μηχανισμών της δημόσιας διοίκησης που είναι επιφορτισμένοι με

	Αφορά στην εντατικοποίηση των ελέγχων σε όλα τα στάδια της αλυσίδας διαχείρισης αποβλήτων και οργάνωση επιθεωρήσεων με στόχο τον εντοπισμό παράνομων ή μη συμμορφούμενων δραστηριοτήτων.		τον έλεγχο. Ο ΕΟΑΝ πχ. λειτουργεί με ελάχιστο προσωπικό παρότι πρέπει να ελέγξει εκατοντάδες επιχειρήσεις και δεκάδες ΣΣΕΔ. Θα πρέπει επίσης να προβλεφθεί η δημιουργία ενός μηχανισμού δημόσιας παράθεσης δεδομένων για το πλήθος των ελέγχων και τις διαπιστωμένες παρανομίες. Η διαφάνεια και ενημέρωση πολιτών για αυτά τα θέματα είναι καθοριστικής σημασίας ώστε να αποτραπεί η διαιώνιση των παρανομιών.
A.10	Νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για την παραγωγή βιομεθανίου Αφορά στον εντοπισμό των νομοθετικών εμποδίων ή κενών και τη σταδιακή άρση τους μέσω κατάλληλης θεσμοθέτησης σε συνεργασία με τα αρμόδια όργανα (ΔΕΣΦΑ, ΡΑΕ κλπ.).	2021-2022	Χωρίς σχόλιο.

Οριζόντιες δράσεις

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
O.1	Δημιουργία Συντονιστικού Οργάνου Κυκλικής Οικονομίας Θέσπιση Συντονιστικού Οργάνου για την ΚΟ με τις ακόλουθες 4 οργανωτικές δομές: 1. Εσωτερικά: Ένταξη στο Οργανόγραμμα Εσωτερική Υπηρεσίας (ΟΕΥ) του ΥΠΕΝ Διεύθυνσης ΚΟ υπό την ΓΓ Φυσικού Περιβάλλοντος και Υδάτων. Ενίσχυση του ΕΟΑΝ με επιπλέον προσωπικό σε τομείς νέων Προγραμμάτων Διευρυμένης Ευθύνης Παραγωγού. 2. Διυπουργικά: Διυπουργική Επιτροπή ΚΟ 3. Εξωτερικά: Εθνικό Συμβούλιο - Γνωμοδοτική Επιτροπή Φορέων ΚΟ (Forum ΚΟ) 4. Πολυεπίπεδα: Σύσταση Ομάδας Διοίκησης Έργου σε ειδικές θεματικές με άλλους φορείς γενικής κυβέρνησης.	2021	Απαιτείται: -Να οριστούν σαφείς ρόλοι -Να διατεθούν πόροι στα συντονιστικά όργανα πχ. για εκπόνηση μελετών.
O.2	Σύσταση Εθνικού Παρατηρητηρίου Κυκλικής Οικονομίας Αφορά στη σύσταση παρατηρητηρίου με αρμοδιότητα τη συλλογή, επεξεργασία στοιχείων, εξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων σχετικά με την εξέλιξη της ΚΟ, την παρακολούθηση Εθνικών Δεικτών ΚΟ, την σύνταξη ετήσιας έκθεσης για την ΚΟ .	2021	Το παρατηρητήριο θα πρέπει επίσης να είναι σε θέση να συλλέγει και να αξιοποιεί big data και να παραδίδει δημόσια δείκτες επίδοσης και προόδου.
O.3	Δημιουργία Εθνικής Πρωτοβουλίας “Κυκλική Συμμαχία για την Ελλάδα” και σύναψη εθελοντικών συμφωνιών με τους παραγωγικούς φορείς. Αφορά στη δημιουργία Εθνικής Πρωτοβουλίας “Κυκλική Συμμαχία για την Ελλάδα” με χρηματοδοτική ενίσχυση του Πράσινου Ταμείου και συνεργασία με τις ΜΚΟ προκειμένου για τη Δημιουργία Εθελοντικών Συμφωνιών μεταξύ πολιτείας και παραγωγικών φορέων για θέματα προτεραιότητας (π.χ. τρόφιμα, τουρισμός, βιομηχανία). Μέσω της πρωτοβουλίας θα οργανώνονται ετήσιες δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σε θέματα ΚΟ.	2021	Θετικό μέτρο. Αλλά απαιτείται χτίσιμο πρωτοβουλιών στο πρότυπο πχ. του New Plastics Economy, του Courtauld Commitment, κ.α., οι οποίες θα πρέπει για να δημιουργηθούν και να αποδώσουν να στηρίζονται πάνω έναν επαρκή μηχανισμό διοίκησης και γραμματείας. Η συγκεκριμένη πράξη δεν χρειάζεται να προέλθει από το ΥΠΕΝ, αλλά μπορούσε να συμβεί με την υποστήριξη του ΥΠΕΝ.
O.4	Ανάπτυξη εθνικού διαδικτυακού αποθετηρίου για την Κυκλική Οικονομία Αφορά στη δημιουργία αποθετηρίου για την αποθήκευση, οργάνωση, διατήρηση και διάχυση υλικού σε θέματα που αφορούν την ΚΟ. Το υλικό του αποθετηρίου θα ενημερώνεται συνεχώς με νέα τεκμήρια όπως οδηγοί, case studies, εργασίες, επιστημονικά άρθρα, δημοσιεύσεις, τεχνικές εκθέσεις κλπ.	2022	Θετικό μέτρο.

O.5	Διαμόρφωση δεικτών κυκλικής οικονομίας Αφορά στη δημιουργία των Εθνικών Δεικτών ΚΟ οι οποίοι θα αποτελούν την βάση των Εθνικών Αναφορών ΚΟ στην ΕΕ.	2022	Όπως αναφέραμε στα γενικά σχόλια, απαιτούνται όχι μόνο δείκτες, αλλά και στόχοι. Επίσης η διαμόρφωση των δεικτών θα πρέπει να οριστεί σε πιο γρήγορο χρονικό διάστημα, το αργότερο έως το τέλος του 2021.
O.6	Διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Δράσης για τη Μείωση της Σπατάλης Τροφίμων Αφορά στη διαμόρφωση ειδικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την: - πρόληψη της σπατάλης τροφίμων, - δωρεά της περίσσειας τροφίμων που με ασφάλεια μπορούν να διατεθούν για κατανάλωση και- - αξιοποίηση του οργανικού υπολείμματος, ώστε να μην καταλήγει σε χώρους ταφής.	2021	Το σχέδιο δράσης θα πρέπει να είναι απαίτηση του νόμου ενσωμάτωσης της οδηγίας (ΕΕ) 2018/851.
O.7	Διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Δράσης για τον Πράσινο Τουρισμό & την Γαλάζια Ανάπτυξη Αφορά στη διαμόρφωση ενός ενιαίου ολοκληρωμένου ειδικού Σχεδίου Δράσης για την προώθηση και ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας σε κάθε τομέα ή πεδίο τουριστικής, αεροπορικής, λιμενικής, θαλάσσιας και παράκτιας δραστηριότητας.	2022	Εδώ απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή μιας και υπεισέρχονται πολλοί παράμετροι που άπτονται του χωροταξικού σχεδιασμού, της χρήσης πόρων, της κλιματικής πολιτικής κ.οκ.
O.8	Διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Δράσης Βιώσιμης Χρηματοδότησης Αφορά στη διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Χρηματοδότησης Δράσεων Κυκλικής Οικονομίας που θα εξειδικεύει προβλεπόμενους πόρους του νέου ΕΣΠΑ, τους νέους σημαντικούς πρόσθετους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης για την Ελλάδα τους νέους Εθνικούς Πόρους που προκύπτουν από θεσμοθετημένα τέλη, εισφορές κλπ. υπέρ Δημοσίου για θέματα σχετικά με την κυκλική οικονομία (π.χ. τέλος ταφής, εισφορά προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος πλαστικών μιας χρήσης, εισφορά πλαστικής σακούλας κλπ.), ώστε να κατευθυνθούν σε δράσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας για την κυκλική οικονομία, τις επιχειρήσεις, το περιβάλλον, την κοινωνία. Το σχέδιο επίσης θα αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την καθοδήγηση των επιχειρήσεων και των τραπεζών με σκοπό τη δανειοδότηση για ανάπτυξη δράσεων κυκλικής οικονομίας.	2021	Αυτό το σχέδιο χρηματοδότησης μοιάζει να συνδέεται με τα πολλά μέτρα παροχής κινήτρων, που περιγράφονται σε όλο το κείμενο. Είμαστε της άποψης πώς είναι προτιμότερο να γίνει η δημιουργία ενός σχεδίου με ολιστική προσέγγιση που θα συνδέει και θα συνδυάζει όλα τα μέτρα κινήτρων και χρηματοδότησης, ώστε να αποφευχθεί ο κατακερματισμός, η πολυνομία και οι αντικρουόμενες διατάξεις. Η δημιουργία του σχεδίου θα πρέπει να συμβεί με τρόπο διαφανή και να μην πλήττει τα νοικοκυριά με χαμηλότερα εισοδήματα που αντιμετωπίζουν υλική στέρση διαβίωσης (material deprivation).
O.9	Διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Δράσης για την εφαρμογή του νόμου για τα Πλαστικά μιας Χρήσης και τα Αλιευτικά Εργαλεία Αφορά στη διαμόρφωση Σχεδίου Δράσης ώστε να αποτελεί το βασικό εργαλείο για τον καθορισμό των απαραίτητων δράσεων που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή της Οδηγίας 2019/904/ΕΕ όπως θα ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία. Οι προτεινόμενες δράσεις κατηγοριοποιούνται σε έκδοση επιμέρους νομοθετικών διατάξεων, εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών και προδιαγραφών, προτάσεις για προγράμματα χρηματοδότησης ενίσχυσης της βιομηχανίας και άλλα οικονομικά εργαλεία, κατάρτιση και υλοποίηση επικοινωνιακού σχεδίου και προγραμμάτων ενημέρωσης για φορείς επιχειρήσεις, πολίτες.	2020	Θετικό μέτρο. Απαιτείται επίσης να περιληφθεί η θέσπιση μηχανισμού παρακολούθησης.
O.10	Διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Δράσης για τη Βιομηχανική Συμβίωση & την Κυκλικότητα στην Παραγωγή Αφορά στη διαμόρφωση ειδικού Σχεδίου Δράσης Βιομηχανικής Συμβίωσης & Κυκλικότητας Παραγωγής που θα εξειδικεύει τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν σε θεσμικό, επιχειρηματικό, χρηματοδοτικό επίπεδο ώστε να δημιουργηθούν περιβαλλοντικές και οικονομικές συνέργειες μεταξύ παραγωγικών επιχειρήσεων, να αναπτυχθούν νέες πρακτικές κυκλικής παραγωγής να ενθαρρυνθεί η χρήση	2021	Θετικό μέτρο. Ωστόσο, όπως αναφέρουμε και στα σχόλια μας προς την επιτροπή Πισσαριδη για το σχέδιο ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας , αυτή η δράση προϋποθέτει ένα πλέγμα μέτρων που να αποθαρρύνει και να καταργεί σταδιακά την εκτός σχεδίου βιομηχανική δραστηριότητα, που αποτελεί ένα μόνιμο περιβαλλοντικό και οικονομικό πλήγμα. Είναι προφανές πως το ελληνικό καθεστώς χωροθέτησης είναι αδύνατον να ανταποκριθεί σε μια κατεύθυνση

	<p>ψηφιακών τεχνολογιών για εντοπισμό, καταγραφή, ιχνηλασιμότητα πόρων και να αναπτυχθούν νέα πρότυπα -συστήματα πιστοποίησης σε αρμονία με την Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Στρατηγική. Στο σχέδιο θα καθορίζονται και οι λεπτομέρειες για υλοποίηση Πρότυπων Πράσινων Βιομηχανικών Πάρκων Κυκλικής Οικονομίας.</p>		<p>βιομηχανικής συμβίωσης, όταν η τελευταία προϋποθέτει την δημιουργία ισχυρών «κυκλικών» συνεργειών μεταξύ κλάδων, που μπορούν να επιτευχθούν μόνο σε οργανωμένα clusters.</p> <p>Παρότι είναι θετικό πως το σχέδιο δράσης αναφέρεται σε περαιτέρω κίνητρα για την μετέγkataσταση σε οργανωμένους υποδοχείς, βασική αφητηρία για τον σχεδιασμό μέτρων που να προωθούν την μεταρρύθμιση του υφιστάμενου καθεστώτος οφείλει να είναι η διαπίστωση πως, μέχρι σήμερα, η παροχή σχετικά ήπιων κινήτρων για τη χωροθέτηση σε οργανωμένους υποδοχές έχει αποτύχει σε μεγάλο βαθμό. Ταυτόχρονα, τα αντικίνητρα για την εκτός σχεδίου δραστηριότητα είναι εξαιρετικά ελλιπή, καθώς οι περιβαλλοντικοί έλεγχοι είναι περιορισμένοι και η συμμόρφωση των εκτός σχεδίου βιομηχανικών δραστηριοτήτων την περιβαλλοντική νομοθεσία είναι συχνά ανύπαρκτη.</p> <p>Απαιτείται επομένως ένα πλέγμα πολύ πιο ισχυρών κινήτρων και αντικινήτρων με απώτερο σκοπό την εξάλειψη της εκτός σχεδίου βιομηχανικής δραστηριότητας. Ως εκ τούτου, προτείνουμε τα εξής περαιτέρω μέτρα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία χρονοδιαγράμματος για την οριστική εγκατάλειψη της εκτός σχεδίου δευτερογενούς δραστηριότητας. Κάτι τέτοιο θα έδινε ένα ξεκάθαρο στίγμα στον ιδιωτικό τομέα, και θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε δυο χρόνους: (α) χρονοδιάγραμμα για το οριστικό τέλος αδειοδοτήσεων για την εγκατάσταση νέων μονάδων εκτός σχεδίου και (β) χρονοδιάγραμμα για την αναγκαστική επανεγκατάσταση υφιστάμενων μονάδων σε οργανωμένες υποδοχές. • Άμεση απαγόρευση παροχής οποιαδήποτε μορφής (άμεσης ή έμμεσης) κρατικής ή/και κοινοτικής ενίσχυσης για επενδύσεις σε βιομηχανικές και μεταποιητικές μονάδες εκτός σχεδίου. • Άμεση εντατικοποίηση του περιβαλλοντικού ελέγχου της λειτουργίας όλων των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, κυρίως στις άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις και στις εκτός σχεδίου περιοχές.
O.11	<p>Διαμόρφωση Ειδικού Σχεδίου Δράσης για την Βιοοικονομία</p> <p>Αφορά στη διαμόρφωση ειδικού Σχεδίου Δράσης για την ανάπτυξη της βιοοικονομίας, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη βιοοικονομία. Είναι απαραίτητο να υπάρξει κεντρικός σχεδιασμός για την επιλογή συγκεκριμένων πεδίων βιοοικονομικής ανάπτυξης με βάση τις ιδιαιτερότητες και τον πλούτο της χώρας και να δοθούν προτεραιότητες. Μέρος του σχεδίου θα αφορά τον κλάδο αξιοποίησης της βιομάζας (<i>οικονομία βασισμένη στη βιομάζα</i>).</p>	2022	<p>Θετικό μέτρο. Πέραν της αναφοράς για την αξιοποίηση της βιομάζας, μέρος του σχεδίου οφείλει να είναι η χάραξη στρατηγικής για την εκπόνηση και εφαρμογή nature-based solutions (NBS), όπως άλλωστε αναφέρεται ρητά και στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για την βιοοικονομία.</p>

O.12	<p>Κατάρτιση Ειδικών Σχεδίων Κυκλικής Οικονομίας σε περιοχές των οποίων η οικονομία βασίζεται στον άνθρακα</p> <p>Αφορά στην κατάρτιση Σχεδίων Δράσης για την Κυκλική Οικονομία για την περίπτωση των Δήμων Αμυνταίου, Κοζάνης, Μεγαλόπολης, Εορδαίας και Φλώρινας στο πλαίσιο της συντεταγμένης προσπάθειας για τη στήριξη νέων αναπτυξιακών δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές λόγω του ότι η οικονομία τους βασίζεται στον άνθρακα. Η κατάρτιση των σχεδίων θα πραγματοποιηθεί λαμβάνοντας υπόψη τις επιδιώξεις του επικαιροποιημένου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) συμπεριλαμβανομένης της απόφασης για την άμεση απολιγνιτοποίηση καθώς και το master plan της δίκαιης μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών.</p>	2021	<p>Θετικό μέτρο, με την προϋπόθεση οι επενδύσεις κυκλικής οικονομίας στις λιγνιτικές περιοχές να αφορούν επενδύσεις που μεγιστοποιούν την δημιουργία θέσεων εργασίας για τις τοπικές κοινωνίες.</p> <p>Σε αυτό το σημείο, οφείλουμε να αναφέρουμε πως η ένταση εργασίας των μονάδων καύσης («ενεργειακής αξιοποίησης») που σχεδιάζονται σε Δ. Μακεδονία και Αρκαδία είναι εξαιρετικά χαμηλή σε σχέση με εναλλακτικές υποδομές ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης που θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν μέσω του ταμείου δίκαιης μετάβασης.</p> <p>Ενδεικτικά, πρόσφατη μελέτη για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκτιμά πως οι θέσεις εργασίας ανά 10.000 τόνους αποβλήτων που δημιουργούνται μέσω ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης είναι 36 και 296 αντίστοιχα. Αντιθέτως, η καύση δημιουργεί μόλις 1 θέση εργασίας ανά 10.000 τόνους αποβλήτων. Σε αντίστοιχα συμπεράσματα καταλήγουν και άλλες διεθνείς εκθέσεις.</p>
O.13	<p>Ανάπτυξη "Οδηγού κυκλικής πόλης"</p> <p>Αφορά στην τοπική αυτοδιοίκηση με στόχο να παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τις εξελίξεις σε θέματα κυκλικής οικονομίας. Ο οδηγός θα πρέπει να επικεντρωθεί τόσο στις πτυχές σχεδιασμού όσο και στην υλοποίηση περιλαμβάνοντας: καλές πρακτικές κυκλικής οικονομίας και επιχειρηματικά μοντέλα, οδικό χάρτη πορείας για μια κυκλική πόλη, καθοδήγηση για τη χρηματοδότηση, καθοδήγηση σχετικά με τα κυκλικά κριτήρια, πλαίσιο παρακολούθησης κ.λπ. Ως βάση για την ανάπτυξη του Οδηγού θα χρησιμοποιηθεί το εγχειρίδιο με τίτλο "Κυκλική Οικονομία και Τοπική Αυτοδιοίκηση" της ΕΕΤΑΑ.</p>	2021	<p>Ο οδηγός είναι ένα θετικό πρώτο βήμα. Θα πρέπει επίσης να προβλεφθεί ότι από το 2021 θα υλοποιηθούν πιλοτικά case studies σε επιλεγμένους δήμους. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει επίσης να προβλεφθεί η διάθεση πόρων.</p>
O.14	<p>Εφαρμογή Ευρωπαϊκού Κανονισμού για την ταξινόμηση (EU Taxonomy) και υιοθέτηση του οδηγού βιώσιμης χρηματοδότησης για έργα κυκλικής οικονομίας</p> <p>Αφορά στην εφαρμογή του EU Taxonomy, ενός ενιαίου πλαισίου κανόνων σε ευρωπαϊκό επίπεδο που θα διευκολύνουν τη ροή κεφαλαίων με θετικό αποτύπωμα στο περιβάλλον, την οικονομία και το κλίμα και θα επιταχύνουν την μετάβαση στην κυκλική οικονομία και στην υιοθέτηση του οδηγού βιώσιμης χρηματοδότησης για έργα κυκλικής οικονομίας.</p>	2021	<p>Θετικό μέτρο.</p> <p>Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Κανονισμού για την ταξινόμηση αφορά κατ' εξοχήν τα ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε ευρωπαϊκό (και εθνικό) επίπεδο.</p> <p>Πέραν αυτού, προτείνουμε τον σχεδιασμό δυο επιπλέον γενναίων μεταρρυθμίσεων.</p> <p>Πρώτον, την απαίτηση ευθυγράμμισης ενός ποσοστού δημοσίων επενδύσεων, κρατικών βοηθειών (αναπτυξιακός νόμος, νόμος για τις στρατηγικές επενδύσεις) και άλλων δημοσίων επενδυτικών φορέων (πχ Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα) με το σύστημα ταξινόμησης βιώσιμων επενδύσεων (τόσο σε ότι αφορά την κυκλική οικονομία, όσο και σε ότι αφορά επενδύσεις που συμβάλουν σε άλλους σκοπούς της περιβαλλοντικής μετάβασης, όπως ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, και η θαλασσιά και χερσαία βιοποικιλότητα).</p> <p>Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε πως απαιτούνται συγκεκριμένες δημοσίες δανειοδοτικές πολιτικές, που α) να οριοθετούν σαφώς το ποιες νοούνται ως επενδύσεις κυκλικής οικονομίας, με βάση το υπό διαμόρφωση σύστημα ταξινόμησης, και β) να θέτουν ξεκάθαρα προαπαιτούμενα (πχ προαπαιτούμενα αποδοτικότητας πύρων, κυκλικότητας, διαχείρισης αποβλήτων) για όλες τις επιχειρήσεις που λαμβάνουν κρατικές βοήθειες οποιασδήποτε μορφής.</p>

			<p>Δεύτερον, την μεταρρύθμιση των κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης απαιτώντας από τις εισηγμένες επιχειρήσεις την δημοσιοποίηση δεδομένων για τις κλιματικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους και τα ρίσκα στα οποία είναι εκτεθειμένες. Τα δεδομένα αυτά οφείλουν να ευθυγραμμίζονται με τις απαιτήσεις του συστήματος ταξινόμησης. Αυτή η μεταρρύθμιση σχετίζεται άμεσα με την κυκλική οικονομία, στον βαθμό που επιχειρήσεις με μεγαλύτερο ποσοστό επαναχρησιμοποιούμενων πρώτων υλών και καλύτερη αποδοτικότητα χρήσης πόρων θα μπορούν να διαφοροποιούνται στην αγορά. Όπως αναφέρουμε στα σχόλια μας προς την επιτροπή Πισσαρίδη για το σχέδιο ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, μοντέλο για μια τέτοια μεταρρύθμιση μπορεί να αποτελέσει το άρθρο 173 του νόμου για την ενεργειακή μετάβαση της Γαλλίας.</p>
O.15	<p>Κίνητρα για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τους πολίτες, τους φορείς κοινωνικής & αλληλέγγυας οικονομίας, τις ενεργειακές κοινότητες και τις τοπικές κοινωνίες σε τομείς της κυκλικής οικονομίας (ανακύκλωση, επισκευή, ενέργεια, διαμοιρασμός κ.ά)</p> <p>Αφορά σε οικονομικά ή άλλα κίνητρα με σκοπό τη συμμετοχή των πολιτών, των φορέων κοινωνικής & αλληλέγγυας οικονομίας, των ενεργειακών κοινοτήτων και των τοπικών κοινωνιών σε κυκλικές παραγωγικές δραστηριότητες.</p>	2021-2022	Θετικό μέτρο.
O.16	<p>Καθορισμός Πλαισίου Πολιτικής για α) την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την διά βίου μάθηση και την κοινωνική καινοτομία σε τομείς της κυκλικής οικονομίας και β) την προώθηση της κυκλικής καινοτομίας (έρευνα, καινοτομία, ψηφιακές τεχνολογίες)</p> <p>Αφορά στη σύσταση ομάδας διοίκησης έργου ορισμένου χρόνου με απόφαση του ΥΠΕΠΘ με διυπουργική συμμετοχή και εκπροσώπηση παραγωγικών φορέων και φορέων πανεπιστημιακής κοινότητας για την διαμόρφωση πλαισίου πολιτικής για:</p> <p>α) την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την διά βίου μάθηση και την κοινωνική καινοτομία σε τομείς της κυκλικής οικονομίας και β) την προώθηση της κυκλικής καινοτομίας.</p>	2021-2023	Χωρίς σχόλιο.

Ειδικές δράσεις σε βασικά προϊόντα που πρέπει να αντιμετωπιστούν κατά προτεραιότητα

Ηλεκτρονικά προϊόντα και ΤΠΕ

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.1.1	<p>Διαμόρφωση πολιτικής για την κυκλικότητα των ηλεκτρονικών προϊόντων εν όψει της σχετικής πρωτοβουλίας της ΕΕ</p> <p>Αφορά στη διαμόρφωση εθνικής πολιτικής για την κυκλικότητα των ηλεκτρονικών προϊόντων εν όψει της σχετικής πρωτοβουλίας της ΕΕ σύμφωνα με το νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία</p>	2021	Θα πρέπει να αναμένουμε τις σχετικές κατευθυντήριες από την ΕΕ.
E.1.2	Βελτίωση της διαδικασίας συλλογής των ΑΗΗΕ	2021-2024	Θετικό μέτρο.

	<p>Αφορά στη βελτίωση της διαδικασίας συλλογής μέσω:</p> <ul style="list-style-type: none"> - της επέκτασης των υποδομών συλλογής - της αύξησης της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών - της αποσαφήνισης της μεταβίβασης κυριότητας των αποβλήτων εξοπλισμού στην αλυσίδα διαχείρισης· και - της απαίτησης από όλους τους υπευθύνους συλλογής να συνεργάζονται με ένα σύστημα συμμόρφωσης. - της διερεύνησης επιλογών για ένα σύστημα επιστροφής ή επαναπώλησης παλαιών κινητών τηλεφώνων, ταμπλετών και φορητών 		
E.1.3	<p>Εντατικοποίηση της παρακολούθησης και των ελέγχων της λειτουργίας των εγκαταστάσεων επεξεργασίας ΑΗΗΕ Βλ. Δράση Α.9</p>		
E.1.4	<p>Βελτίωση των συστημάτων διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού Βελτίωση των υφιστάμενων συστημάτων διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού σύμφωνα με τις γενικές ελάχιστες απαιτήσεις που προβλέπονται στην αναθεωρημένη οδηγία-πλαίσιο για τα απόβλητα.</p>	2021	<p>Τα συστήματα διευρυμένης ευθύνης θα πρέπει να επωμίζονται το πλήρες το κόστος χωριστής συλλογής και συνακόλουθης μεταφοράς και επεξεργασίας των αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας (λαμβανομένων υπόψη των εσόδων από την επαναχρησιμοποίηση, τις πωλήσεις δευτερογενών πρώτων υλών από τα προϊόντα τους και από μη απαιτηθέντα τέλη διάθεσης), το κόστος παροχής επαρκούς πληροφόρησης στους κατόχους αποβλήτων και το κόστος συγκέντρωσης στοιχείων και υποβολής εκθέσεων.</p> <p>Δυστυχώς, σήμερα δεν γνωρίζουμε ποιο είναι το κόστος που επωμίζονται τα ΣΣΕΔ, και ποιο αυτό που θα έπρεπε να επωμιστούν βάσει των προνοιών της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.</p> <p>Απαιτείται επομένως η εκπόνηση εκτεταμένης αναλογιστικής μελέτης για την αξιολόγηση του κόστους που πρέπει να επωμιστούν τα ΣΣΕΔ, μέσα από καλή έρευνα και αποτίμηση του συνολικού κόστους διαχείρισης αστικών αποβλήτων.</p> <p>Στο ίδιο πλαίσιο, απαιτείται έρευνα για την ποιοτική σύσταση των προϊόντων που κυκλοφορούν σήμερα στην αγορά και υπόκεινται σε εισφορές στο ΣΣΕΔ ώστε να είναι σαφές τι ανακυκλώνεται και τι όχι, τι μπορεί να επαναχρησιμοποιηθεί και τι όχι, ώστε ανάλογα να δοθούν κατευθυντήριες στους παραγωγούς. Απαιτούνται επίσης, μεταξύ άλλων, και πρέπει να προβλεφθούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> -αξιολόγηση των υφιστάμενων ΣΣΕΔ, με άμεση αναθεώρηση των εγκεκριμένων επιχειρησιακών σχεδίων βάσει των προνοιών των Οδηγιών, -δημόσια παράθεση επιδόσεων ΣΣΕΔ -άμεση θέσπιση eco-modulation, -καταπολέμηση εισφοροδιαφυγής, ενδεικτικά μέσα από α) τη σύνδεση ΕΜΠΑ-ΗΜΑ-taxisnet, β) την απαγόρευση κυκλοφορίας στην αγορά όσων προϊόντων δεν διαθέτουν σήμανση καταβολής εισφοράς, γ) εκτεταμένους ελέγχους, κοκ.
E.1.5	<p>Δημιουργία ΣΕΔ για τα φωτοβολταϊκά πλαίσια Βλ. Δράση Α.5</p>		<p>Σε επόμενο στάδιο θα πρέπει να υπάρξει παρόμοια μέριμνα και για τη διαδικασία απόζηλωσης ή αντικατάστασης μέρους ανεμογεννητριών.</p>

Ηλεκτρικές στήλες και οχήματα

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.2.1	Βελτίωση της διαδικασίας συλλογής των αποβλήτων ηλεκτρικών στηλών και συσσωρευτών Αφορά στη βελτίωση της διαδικασίας συλλογής μέσω: - της επέκτασης των υποδομών συλλογής - της αύξησης της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών	2021-2024	Χωρίς σχόλιο
E.2.2	Επεξεργασία προτάσεων για την διαχείριση ηλεκτρικών συσσωρευτών από υβριδικά/ηλεκτρικά οχήματα Επεξεργασία προτάσεων σχετικά με τη μελλοντική διαχείριση των μπαταριών υβριδικών και ηλεκτρικών αυτοκινήτων, ως αποβλήτων, μετά την ολοκλήρωση του κύκλου χρήσης τους.	2025	Χωρίς σχόλιο
E.2.3	Ένταξη των εισαγωγέων/εμπόρων μεταχειρισμένων οχημάτων στο Εθνικό Μητρώο Παραγωγών και στο ΣΕΔ Ένταξη των εισαγωγέων/εμπόρων μεταχειρισμένων οχημάτων στο Εθνικό Μητρώο Παραγωγών και στο ΣΕΔ για τα ΟΤΚΖ	2021	Χωρίς σχόλιο
E.2.4	Δημιουργία ΣΕΔ μεταχειρισμένων ανταλλακτικών οχημάτων Βλ. Δράση Α.5		Χωρίς σχόλιο.

Συσκευασία

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.3.1	Θέσπιση στόχου ανακύκλωσης των απορριμμάτων συσκευασίας: 65% κ.β. έως το 2025 και 70% κ.β. ως το 2030 Αφορά στη θέσπιση σαφών και φιλόδοξων ποσοτικών στόχων για τη διαχείριση των απορριμμάτων συσκευασίας (με νέους, σαφείς πλέον κανόνες υπολογισμού επίτευξης): Έως το 2025, το 65 % των απορριμμάτων συσκευασίας κατά βάρος θα πρέπει να ανακυκλώνεται, ποσοστό το οποίο θα πρέπει να αυξηθεί περαιτέρω, ώστε να φτάσει το 70% κατά βάρος το 2030. Παράλληλα, ορίζονται για το 2025 και το 2030 συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι για κάθε κατηγορία υλικού.	2020	Χωρίς σχόλιο. Είναι απαιτούμενο βάσει των δεσμεύσεων μας στην ΕΕ.
E.3.2	Εντατικοποίηση των δράσεων πρόληψης και δημιουργίας αποβλήτων συσκευασίας Εντατικοποίηση των δράσεων πρόληψης και δημιουργίας αποβλήτων συσκευασίας στο πλαίσιο όλων των νέων αναθεωρημένων Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) και Τοπικών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων, σε συμμόρφωση με τις κατευθύνσεις του νέου Εθνικού Προγράμματος Πρόληψης.	2021-2024	Οι δράσεις πρόληψης θα πρέπει να βασιστούν πάνω σε ένα σχέδιο πρόληψης, που δεν θα αφορά μόνο τη συσκευασία, αλλά ευρύτερα τα αστικά απόβλητα και θα περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους (πχ. μείωση αστικών αποβλήτων έως το 2030 κατά 20% σε απόλυτα μεγέθη σε σχέση με το έτος βάσης 2018). Η μείωση αυτή μπορεί να επιτευχθεί με: α) Με την μείωση της σπατάλης τροφίμων, β) με την επαναχρησιμοποίηση προϊόντων και συσκευασιών, γ) με την περιβαλλοντική συμπεριφορά των καταναλωτών στις αγορές τους, δ) με εκτεταμένα προγράμματα ανταλλαγών προϊόντων και αγοράς προϊόντων δεύτερο χέρι, ε) με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό προϊόντων, κκκ.
E.3.3	Μέτρα για την αύξηση του ποσοστού επαναχρησιμοποιήσιμων συσκευασιών που διατίθενται στην αγορά και των συστημάτων επαναχρησιμοποίησης των συσκευασιών Αφορά στη λήψη κατάλληλων μέτρων για την ενθάρρυνση την αύξηση του μεριδίου των	2022-2023	Θετικό μέτρο.

	επαναχρησιμοποιήσιμων συσκευασιών που διατίθενται στην αγορά και την επαναχρησιμοποίηση των συσκευασιών. Στα μέτρα αυτά ενδεικτικά περιλαμβάνονται: η θέσπιση προγραμμάτων παρακράτησης ποσού έναντι επιστροφής, καθώς και άλλα κίνητρα, όπως η θέσπιση ποσοτικών στόχων, ο συνυπολογισμός της επαναχρησιμοποίησης για την επίτευξη των στόχων ανακύκλωσης και η διαφοροποίηση των χρηματοδοτικών συνεισφορών για τις επαναχρησιμοποιήσιμες συσκευασίες στο πλαίσιο προγραμμάτων διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού για τη συσκευασία		
--	--	--	--

Πλαστικά

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.4.1	Εναρμόνιση με την οδηγία (ΕΕ) 2019/904 σχετικά με τη μείωση των επιπτώσεων ορισμένων πλαστικών προϊόντων στο περιβάλλον Αφορά στην εναρμόνιση του εθνικού δικαίου με την Οδηγία ΕΕ/2019/904 μέσω της διαμόρφωσης του Σχεδίου Νόμου για τη μείωση θαλάσσιων απορριμμάτων που προέρχονται από τα πλαστικά μιας χρήσης (ΠΜΧ) και τα αλιευτικά εργαλεία. Οι βασικές παρεμβάσεις περιλαμβάνουν: απαγόρευση διάθεσης ορισμένων ΠΜΧ, μείωση της κατανάλωσης και θέσπιση εθνικών μέτρων (επιβολής εισφοράς και υποχρέωση διάθεσης επαναχρησιμοποιήσιμων ειδών, επανασχεδιασμός προϊόντων με ανακυκλωμένα υλικά, αύξηση χωριστής συλλογής, δημιουργία και επέκταση συστημάτων διευρυμένης ευθύνης παραγωγού, σήμανση προϊόντων και μέτρα ευαισθητοποίησης για τους καταναλωτές)	2020	Πλέον, η έγκαιρη και ορθή εφαρμογή είναι αυτή που θα κρίνει το τελικό αποτέλεσμα.
E.4.2	Υλοποίηση Σχεδίου Δράσης για την εφαρμογή του νόμου για τα πλαστικά μιας χρήσης και τα αλιευτικά εργαλεία Βλ. Δράση Ο.9	2020-2024	Θετικό μέτρο.
E.4.3	Υιοθέτηση μέτρων για τον περιορισμό των σκόπιμα προστιθέμενων μικροπλαστικών και μέτρων για την ακούσια απελευθέρωση μικροπλαστικών Υιοθέτηση των μέτρων που θα προταθούν εντός του 2021 για τον περιορισμό των σκόπιμα προστιθέμενων μικροπλαστικών και μέτρων για την ακούσια απελευθέρωση μικροπλαστικών σύμφωνα με το νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία.	2022	Επιπρόσθετα, θα πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη για μέτρα περιορισμού των μικροπλαστικών που διαρρέουν στο θαλάσσιο περιβάλλον από τα λύματα (grey water).

Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.5.1	Διαμόρφωση πολιτικής σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων Αφορά στη διαμόρφωση πολιτικής ενόψει της νέας της ολοκληρωμένης στρατηγικής που έχει δρομολογήσει η Επιτροπή εντός του 2021. Αφορά στην εξέταση μέτρων τα οποία θα περιλαμβάνουν: - εφαρμογή στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα του νέου πλαισίου πολιτικής για βιώσιμα προϊόντα, για να διασφαλιστεί ότι τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα είναι κατάλληλα για κυκλική χρήση, με διασφάλιση της αξιοποίησης δευτερογενών πρώτων υλών,	2021	Θετικό μέτρο.

	<p>καταπολέμηση της παρουσίας επικίνδυνων χημικών ουσιών και ενθάρρυνση των επιχειρήσεων και των ιδιωτών καταναλωτών να επιλέγουν βιώσιμα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και να έχουν εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες επαναχρησιμοποίησης και επισκευής·</p> <p>- βελτίωση του επιχειρηματικού και κανονιστικού περιβάλλοντος για βιώσιμα και κυκλικά κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα στην ΕΕ, ιδίως με την παροχή κινήτρων και στήριξης σε μοντέλα του τύπου «το προϊόν ως υπηρεσία», κυκλικά υλικά και μεθόδους παραγωγής, και με την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της διεθνούς συνεργασίας·</p> <p>- παροχή καθοδήγησης για την επίτευξη υψηλών επιπέδων χωριστής συλλογής αποβλήτων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων</p> <p>- ενίσχυση της διαλογής, της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, μεταξύ άλλων μέσω της καινοτομίας, της ενθάρρυνσης βιομηχανικών εφαρμογών και κανονιστικών μέτρων, όπως η επέκταση της ευθύνης του παραγωγού.</p>		
E.5.2	<p>Καθιέρωση υποχρεωτικής χωριστής συλλογής για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα</p> <p>Αφορά στην καθιέρωση σταδιακής εφαρμογής από το 2023, της υποχρεωτικής χωριστής συλλογής για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα.</p>	2023	Θετικό μέτρο.
E.5.3	<p>Δημιουργία ΣΕΔ για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα</p> <p>Βλ. Δράση Α.5</p>		Θετικό μέτρο.
E.5.4	<p>Υιοθέτηση της ολοκληρωμένης ενωσιακής στρατηγικής για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα</p> <p>Υιοθέτηση της της ολοκληρωμένης ενωσιακής στρατηγικής για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα που αναμένεται εντός του 2021 σύμφωνα με το νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία.</p>	2023	Θετικό μέτρο.

Κατασκευές και κτίρια

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.6.1	<p>Διαμόρφωση πολιτικής σχετικά με το βιώσιμο δομημένο περιβάλλον</p> <p>Αφορά στη διαμόρφωση πολιτικής ενόψει της νέας της ολοκληρωμένης στρατηγικής που έχει δρομολογήσει η Επιτροπή εντός του 2021. Θα προωθήσει τις αρχές της κυκλικότητας για όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής των κτηρίων, μέσω των κατωτέρω μέτρων:</p> <p>- εξέταση των επιδόσεων βιωσιμότητας των δομικών προϊόντων στο πλαίσιο της αναθεώρησης του κανονισμού για τα δομικά προϊόντα , συμπεριλαμβανομένης της πιθανής θέσπισης απαιτήσεων ανακυκλωμένου περιεχομένου για ορισμένα δομικά προϊόντα, λαμβανομένης υπόψη της ασφάλειας και της λειτουργικότητάς τους·</p> <p>- προώθηση μέτρων για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας και της προσαρμοστικότητας των δομημένων περιουσιακών στοιχείων, σύμφωνα με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας για τον σχεδιασμό κτηρίων και ανάπτυξη ψηφιακών μητρώων για τα κτίρια·</p> <p>- χρήση του πλαισίου «Level(s)» για την ενσωμάτωση της αξιολόγησης του κύκλου ζωής στις δημόσιες συμβάσεις και στο ενωσιακό πλαίσιο βιώσιμης χρηματοδότησης, και διερεύνηση της σκοπιμότητας</p>	2022	Χωρίς σχόλιο

	καθορισμού στόχων για τη μείωση των ανθρακούχων εκπομπών και της δυνατότητας αποθήκευσης τους. - ενδεχόμενη αναθεώρηση των στόχων ανάκτησης υλικών που προβλέπει η ενωσιακή νομοθεσία για τα απόβλητα κατασκευών και κατεδαφίσεων και τα κλάσματα κάθε υλικού σε αυτά. - προώθηση πρωτοβουλιών για τη μείωση της σφράγισης του εδάφους, την αποκατάσταση εγκαταλελειμμένων ή ρυπασμένων βιομηχανικών εκτάσεων και αύξηση της ασφαλούς, βιώσιμης και κυκλικής χρήσης των χωμάτων εκσκαφής.		
E.6.2	Ενίσχυση του βαθμού απόδοσης της εναλλακτικής διαχείρισης των ΑΕΚΚ Αφορά στην προώθηση δράσεων, ενεργειών και νέων νομοθετικών ρυθμίσεων για την ενίσχυση του βαθμού απόδοσης της εναλλακτικής διαχείρισης των ΑΕΚΚ καθώς και στην παροχή κινήτρων για την περαιτέρω αύξηση της γεωγραφικής κάλυψης της χώρας από Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης για ΑΕΚΚ.	2021-2024	Χωρίς σχόλιο
E.6.3	Ανάπτυξη αγορών για τα δευτερογενή υλικά της επεξεργασίας ΑΕΚΚ Αφορά στην ανάπτυξη αγορών για τα δευτερογενή υλικά της επεξεργασίας ΑΕΚΚ κυρίως με τη χρήση τους στα δημόσια έργα.	2021-2024	Χωρίς σχόλιο
E.6.4	Ενσωμάτωση κριτηρίων που αφορούν το ποσοστό δευτερογενών αδρανών που θα χρησιμοποιούνται , βελτιστοποίησης των επιδόσεων του κύκλου ζωής, την αύξηση του προσδόκιμου ζωής των δομημένων στοιχείων κατά την αξιολόγηση προτάσεων σε προγράμματα ανακαίνισης των δημόσιων και ιδιωτικών κτηρίων. Αφορά στην ενσωμάτωση κριτηρίων κυκλικότητας κατά την αξιολόγηση προτάσεων σε προγράμματα ανακαίνισης των δημόσιων και ιδιωτικών κτηρίων (όπως πχ τα Προγράμματα Εξοικονόμηση κατ' οίκον και Ηλέκτρα και τα προγράμματα της πρωτοβουλίας «Κύμα Ανακαινίσεων»).	2021-2024	Χωρίς σχόλιο
E.6.5	Δημιουργία χρηματοδοτικού προγράμματος για α) Ανακαίνιση εγκαταλελειμμένων ακινήτων β) Αποκατάσταση εκτάσεων που χαρακτηρίζονται από υποβαθμισμένα εδάφη Αφορά στη δημιουργία χρηματοδοτικού προγράμματος από το νέο ΕΣΠΑ 2021-2027 για α) Ανακαίνιση εγκαταλελειμμένων ακινήτων (υποδομές, κτήρια, εγκαταστάσεις) και επαναφορά τους σε χρήση με τον ίδιο ή διαφορετικό σκοπό από αυτόν για τον οποίο κατασκευάστηκαν β) Αποκατάσταση εκτάσεων που χαρακτηρίζονται από υποβαθμισμένα εδάφη ώστε να καταστούν και πάλι αξιοποιήσιμες και εξυγίανση εγκαταλελειμμένων ή υποβαθμισμένων περιοχών (εκτάσεις βιομηχανικών, εμπορικών εγκαταστάσεων) στο πλαίσιο της προετοιμασίας για ανάπλαση και απόδοσης είτε για τροποποίηση της υφιστάμενης χρήσης είτε για αλλαγή αυτής.	2022	Χωρίς σχόλιο
E.6.6	Υιοθέτηση της ολοκληρωμένης ενωσιακής στρατηγικής για το βιώσιμο δομημένο περιβάλλον Υιοθέτηση της ολοκληρωμένης ενωσιακής στρατηγικής για το βιώσιμο δομημένο περιβάλλον που αναμένεται εντός του 2021 σύμφωνα με το νέο Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία.	2022	Χωρίς σχόλιο

Τρόφιμα, νερό και θρεπτικές ουσίες

Κωδικός	Τίτλος / περιγραφή	Χρόνος υλοποίησης	Σχόλια WWF Ελλάς
E.7.1	Θέσπιση εθνικού στόχου μείωσης της σπατάλης τροφίμων Αφορά στη θεσμοθέτηση έως το 2023 Εθνικού Στόχου μείωσης της κατά κεφαλήν σπατάλης τροφίμων σε επίπεδο λιανικής πώλησης και καταναλωτή καθώς και της μείωσης απωλειών τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής και εφοδιασμού.	2023	Δεν υπάρχει λόγος αναμονής. Μπορεί να γίνει ήδη με την ενσωμάτωση της οδηγίας 2018/851.
E.7.2	Εκπόνηση, Εφαρμογή και Παρακολούθηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων Βλ. Δράση Ο.6		Έχουμε σχολιάσει σχετικά πιο πάνω.
E.7.3	Εφαρμογή του νέου Κανονισμού για την Επαναχρησιμοποίηση των Υδάτων Αφορά στην εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2020/741 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 2020 σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την επαναχρησιμοποίηση των υδάτων. Η εφαρμογή του κανονισμού θα βελτιώσει τη διαθεσιμότητα του νερού και θα παροτρύνει την αποδοτική χρήση του.	2023	Η επαναχρησιμοποίηση υδάτων είναι ασφαλώς μια σημαντική πτυχή για την μείωση της μη βιώσιμης εκμετάλλευσης υδάτινων πόρων, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της κλιματικής κρίσης που αναμένεται να εντείνει τα φαινόμενα λειψυδρίας στις μεσογειακές χώρες. Εντούτοις, προκαλεί εντύπωση το γεγονός πως το σχέδιο δράσης αναφέρεται μόνο στο σκέλος της επαναχρησιμοποίησης ενώ δεν εμπεριέχει κανένα μέτρο για την πρόληψη τη μη βιώσιμης εκμετάλλευσης υδάτινων πόρων, και της αποδοτικότητας της χρήσης υδάτινων πόρων.
E.7.4	Χρηματοδότηση προτάσεων επαναχρησιμοποίησης νερού και ιλύος εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων Αφορά στη δημιουργία προγράμματος από το νέο ΕΣΠΑ 2021-2027 για τη χρηματοδότηση μελετών – έργων – προμηθειών και υπηρεσιών με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση νερού και ιλύος εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων.	2021-2024	Καταρχάς, σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής , εκτιμάται πως η επαναχρησιμοποίηση νερού για αγροτική παραγωγή θα μπορούσε, κατά το μέγιστο, να καλύψει το 9% της ζήτησης νερού του αγροτικού τομέα. Το ποσοστό αυτό δεν είναι αμελητέο, εντούτοις δεν αποτελεί πανάκεια στο πρόβλημα της αλόγιστη χρήσης υδάτινων πόρων στη χώρα μας. Ενδεικτικά, η κατά κεφαλήν άντληση υδάτων της Ελλάδος ανέρχεται σε 1000 m ³ ετησίως ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ είναι της τάξης των 360 m ³ . Δεύτερον, η εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2020/741 οφείλει να γίνει με πολύ προσεκτικό τρόπο, και με γνώμονα τις ευρύτερες περιβαλλοντικές συνέπειες της επαναχρησιμοποίησης λυμάτων. Αξίζει να αναφέρουμε πως οι νομικά αποδέκτες τεχνικές επεξεργασίας των λυμάτων προς επαναχρησιμοποίηση διαφέρουν από χώρα σε χώρα, και πως σε ορισμένες περιπτώσεις όπου η επεξεργασία δεν ακολουθεί βέλτιστες πρακτικές, υφίστανται εξαιρετικά αρνητικές συνέπειες σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις (αλάτωση και ρύπανση εδαφών, και ευτροφισμός αρδευτικών καναλιών). Συνολικά, απαιτούνται περαιτέρω μέτρα προς την κατεύθυνση της εξοικονόμησης υδάτινων πόρων, της μείωσης της σπατάλης, και της αύξησης της αποδοτικότητας των συστημάτων παραγωγής (σε κλάδους με σημαντικό αποτύπωμα νερού) και διανομής, όπως εξηγούμε στην ενότητα «γενικά σχόλια». Για παράδειγμα ο βαθμός διαρροής του δικτύου διανομής ανέρχεται στο 26%, και εκτιμάται πως υφίστανται ανάγκες κεφαλαιακών και τακτικών δαπανών της τάξης των 437 εκατ. έως το 2030 για την ελαχιστοποίηση του ποσοστού

		<p>διαρροής. Παρότι η πρόληψη της σπάταλης (επί του προκειμένου, νερού) αποτελεί κομβικό συστατικό της κυκλικής οικονομίας, το σχέδιο δράσης δεν περιλαμβάνει μέτρα για την κάλυψη αυτών των επενδυτικών αναγκών.</p> <p>Παράλληλα με αυτές τις προκλήσεις, θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι τα θεσμικά και ουσιαστικά προαπαιτούμενα για την εφαρμογή της νέας ενωσιακής νομοθεσίας για την επαναχρησιμοποίηση των υδάτων απουσιάζουν. Η εμπειρία από την εφαρμογή των οδηγιών 91/676/ΕΟΚ , 91/271/ΕΟΚ, 98/83/ΕΚ, 2000/60/ΕΚ και 2011/92 δεν είναι καλή: υπήρξαν, και εξακολουθούν να υπάρχουν, καθυστερήσεις, ελλιπής εφαρμογή και παραβιάσεις, οι οποίες, σε ορισμένες περιπτώσεις, παραμένουν ανοιχτές ή έχουν οδηγήσει σε καταδίκες από το ΔΕΕ. Ο Κανονισμός 2020/741 απαιτεί ενσωμάτωση, διότι καταλείπει σημαντικό περιθώριο ευελιξίας στα ΚΜ (παρόλο που η νομική του μορφή αφήνει να εννοηθεί ότι είναι άμεσα εφαρμόσιμος), και αυτό δεν έχει συμβεί ακόμα: για παράδειγμα, θα πρέπει να οριστούν οι αρμόδιες αρχές και οι διαδικασίες χορήγησης της άδειας ανακτημένου νερού (άρθ. 6 Κανονισμού), και να διασφαλιστούν τα μέσα πληροφόρησης του κοινού (άρθ. 10 Κανονισμού). Επιπλέον, η εμπειρία από την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60 (Οδηγία για το νερό) καταδεικνύει ότι υπάρχουν ελλείψεις και κενά στην παρακολούθηση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, και απουσιάζει ένα ισχυρό και διαυγές νομικό πλαίσιο για των προστασία των υδάτων που χρησιμοποιούνται για άντληση πόσιμου ύδατος. Κατά την ίδια την βάση δεδομένων του ΥΠΕΝ, ένας μεγάλος αριθμός οικισμών και εγκαταστάσεων επεξεργασίας αστικών λυμάτων – χοντρικά, οι μισές ή το 1/3- παραβιάζουν την ισχύουσα νομοθεσία: με τα δεδομένα αυτά, πώς θα προχωρήσουμε στην επαναχρησιμοποίηση αστικών λυμάτων;</p> <p>Είναι επίσης γνωστό ότι πολλά συστήματα επιφανειακών και υπόγειων υδάτων είναι σε κακή κατάσταση : σήμερα, τα υπόγεια ύδατα είναι ένας από τους πλέον απειλούμενους φυσικούς πόρους στην Ελλάδα, και η επαναχρησιμοποίηση, αν δεν γίνει σωστά, μπορεί να συνιστά απειλή (αντί για μέτρο προστασίας). Καθώς οι πληροφορίες αυτές είναι γνωστές από τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (και τις συνοδευτικές μελέτες), η απόφαση του άρθ. 2 παρ. 2 του Κανονισμού 2020/741 θα έπρεπε τουλάχιστον να είχε δρομολογηθεί, και να αποκλείσει ή να περιορίσει σοβαρά την επαναχρησιμοποίηση των υδάτων για τις θιγόμενες περιοχές.</p> <p>Τέλος, «αχίλλειος πτέρνα» κάθε νέου νομοθετήματος για το περιβάλλον είναι οι μηχανισμοί ελέγχου, οι οποίοι προβλέπονται με σχετική λεπτομέρεια για ενωσιακό νομοθέτημα (πρβλ. άρθ. 7 Κανονισμού), αλλά, με δεδομένη την υποστελέχωση και την έλλειψη</p>
--	--	---

		<p>ενσωμάτωσης, δεν είναι καθόλου έτοιμοι. Τα προαπαιτούμενα αυτά θα έπρεπε να είχαν δημιουργηθεί, πριν γίνει λόγος για εφαρμογή του Κανονισμού 2020/741.</p> <p>Πέρα από τα πλαίσια του Κανονισμού 2020/741, το Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία σιωπά για άλλους τομείς (π.χ., βιομηχανία, τουρισμός, δόμηση), όπου η επαναχρησιμοποίηση των υδάτων θα ήταν απαραίτητη: στις περιπτώσεις αυτές, πρέπει να εξεταστεί η χρήση νομικών εργαλείων που το Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία υιοθετεί για άλλες δράσεις, όπως η θέσπιση στόχων, βέλτιστων τεχνικών, και όρων αδειοδότησης.</p>
<u>E.7.5 (νέο)</u>		<p>Προτείνουμε επίσης να προβλεφθεί η εξειδίκευση της στρατηγικής της EE farm to fork, μιας και θα έχει καταλυτική αξία όχι μόνο για την αναδιάρθρωση του πρωτογενούς τομέας, αλλά πολύ περισσότερο για τη δημιουργία ενός βιώσιμου (και κυκλικού) διατροφικού συστήματος.</p> <p>Στο ίδιο πλαίσιο, θα πρέπει η εξειδίκευση να περιλαμβάνει πρόνοιες για τη δημιουργία σύντομων αλυσίδων τροφίμων, τη βιώσιμη κατανάλωση τροφής και τη μετάβαση σε δίαιτες χαμηλής έντασης άνθρακα.</p>

Επικοινωνία:

- Αχιλλέας Πληθάρας, υπεύθυνος προγραμμάτων πρόληψης αποβλήτων, a.plitharas@wwf.gr
- Ολιβιέ Βαρδακούλιας, υπεύθυνος οικονομικών πολιτικών, o.vardakoulias@wwf.gr